

پژوهشکده مطالعات فناوری

TECHNOLOGY STUDIES

I N S T I T U T E

www.tsi.ir

ریاست جمهوری
پژوهشگاه مطالعات فناوری

خلاصه مدیریتی پروژه

مطالعه تطبیقی ایجاد مراکز پایاپای با پول ملی (مطالعه موردی کشور

چین و امکان سنجی ایجاد چنین مراکزی توسط نهادهای بانکی و مالی

ایران)

نام کارفرما:

مرکز همکاریهای فناوری و نوآوری

تاریخ تهیه گزارش: دی ماه ۱۳۹۶

نسخه نهایی

خلاصه مدیریتی

ضرورت و امکان استفاده بدون ریسک از پول‌های ملی^۱ در تجارت خارجی مساله‌ای است که قریب به نه سال است بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و سایر نهادهای متولی را درگیر خود کرده است. در شرایطی که در همین زمان کشورهای متعددی توانسته‌اند بخشی از تجارت خارجی خود را با استفاده بدون ریسک از پول‌های ملی تامین مالی نمایند متأسفانه علی‌رغم تمامی تلاشها تجربه عملیاتی تا کنون در سوی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران شکل نگرفته است. به نظر می‌رسد امروزه تجاربی در دنیا رقم خورده است که بتوان کسب و کارهایی سوده و پایدار توسط بانکها و موسسات پولی مالی ایجاد نمود که به عملیات تسویه پرداختهای ریالی مبادرت کنند. در این صورت انتظار از بانک مرکزی ایران به صدور مجوزهای لازم تقلیل می‌یابد تا شاید این مطالبه دیرینه رنگ اجرا به خود بگیرد.

در شرایطی که از یک سو تحولات نظام پولی بین‌الملل بعد از بحران سال ۲۰۰۸ به سرعت در حال تکوین است و از سوی دیگر شرایط اقتصادی ایران به دلیل تحریمها در چارچوب نظامات پولی سنتی در حال بدتر شدن است به نظر می‌رسد مطالعه دقیق همه تحولات نظام پولی بین‌الملل با هدف اولاً پیدا کردن راههای برون‌رفت از شرایط فعلی و ثانیاً ایفا کردن نقش فعال‌تر در نظامات آینده بسیار ارزشمند و ضروری است. این مساله با در نظر گرفتن انفعال نهادهای متولی (بانک مرکزی و نهادها و موسسات پولی بانکی) در شرایط تحریم بسیار با اهمیت‌تر جلوه می‌کند.

از جمله تجارب خارجی در این زمینه شکل‌گیری مراکز تسویه یوآن در کشورهای عمده طرف تجاری با چین است. این تحقیق در صدد است با مطالعه دقیق این تجربه و احتمالاً تجارب مشابه امکان‌شکل‌گیری یک تجربه

^۱ Riskless Use of National Currencies - RUNC

موفق با مشارکت نهادهای پولی بانکی ایرانی غیر از بانک مرکزی را مورد ارزیابی قرار دهد. تا در صورت مثبت بودن نتایج امکان‌سنجی، زمینه‌سازی برای اقدامات عملیاتی برنامه ریزی شود.

در این پژوهش سعی شده است بررسی شود که آیا سازوکار پیمان پولی دو جانبه در سطح بانکهای تجاری قابل اجراست؟ بدین منظور ابتدا مبتنی بر تجارب تیم تحقیق، که تجربه نزدیک به یک دهه در طراحی و پیگیری پیمان پولی دو جانبه در سطح بانکهای مرکزی را داشته‌اند، یک چارچوب اولیه برای اجرای این مهم در سطح بانکهای تجاری در لایه مفهومی طراحی گردید. سپس با مطالعه تطبیقی مراکز پایاپای یوآن، تجربه کشور چین مورد بررسی قرار گرفت و پس از آن مدل اولیه با توجه به اقتضائات ج.ا.ایران مورد بازنگری و اصلاح قرار گرفت. در پایان، پیشنهاد عملیاتی در قالب تاسیس یک شرکت خدمات کارگزاری پایاپای و تسویه به صورت سهامی خاص با مشارکت برخی از صندوق‌های پژوهش و فناوری و بانکهای توسعه صادرات و توسعه تعاون پیشنهاد گردید که مطالعات امکان‌سنجی چنین نهادی انجام شده است.

در این پژوهش مطالعاتی در مورد امکان پذیری تاسیس یک اتاق پایاپای با پولهای ملی صورت گرفته است که فرصت شکل‌گیری پیمان پولی دو جانبه میان بانکهای تجاری داخلی و خارجی را فراهم کند. چنین اتاقی امکان تعامل مستقیم بانکهای تجاری را بدون نیاز به حضور و عملیات بانکهای مرکزی مهیا می‌سازد. در شرایط وجود چنین اتاقی، بانکهای تجاری در چارچوب اختیارات خود و فقط تحت نظارت و مجوزهای بانک مرکزی می‌توانند نسبت به بکارگیری پولهای ملی در عملیات ارزی خود اعم از اعتبارات اسنادی و حواله استفاده کنند.

در این تحقیق، پیشنهاد تاسیس یک اتاق پایاپای به عنوان شرکت سهامی خاص با مشارکت صندوقهای پژوهش و فناوری و دو بانک تجاری ارائه شده است. بر اساس ظرفیت‌سنجی‌های صورت گرفته در این تحقیق، دو بانک غیر تحریمی و توسعه‌ای یعنی بانک توسعه صادرات و بانک توسعه تعاون، که حساسیت‌های تحریمی کمتری متوجه آنهاست به عنوان شرکای بانکی مناسب برای این اتاق پایاپای در نظر گرفته شده است و مطالعات امکان‌سنجی مبتنی بر حجم عملیات ارزی این دو بانک انجام شده است.

اتاق پایاپای در راستای کاهش هزینه‌های تحریم تلاش می‌کند با ایجاد بستری، فرآیند تراکنش‌های بین‌المللی با کمترین اصطکاک و بالاترین بهره‌وری صورت گیرد، به گونه‌ای که ضمن افزایش حجم تجارت بین‌المللی کشور، تقاضا برای ارزهای پرریسک مانند دلار کاهش یابد و با حذف نهاد‌های واسط در شیوه سنتی پرداخت بین‌المللی مانند پیام‌رسان مالی سوئیفت و بانک‌های رابط، ریسک تحریم پذیری حداقل گردد.